

**R. P. Thomæ Comptoni Carleton, Cantabrigiensis,
Societatis Jesu, In Collegio Anglicano Leodiensi Sacrae
Theologiae Professoris, Cursus Philosophicus Universus**

Carleton, Thomas Compton

Antverpiæ, M.DC.XCVII.

Disput. XXIII. De voluntate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95656)

Verbum non
est idolum
prius vi-
sum.

sam percipiamus in ea velut in quodam quasi idolo, objectum. Primum quia non est opus huiusmodi aliquo objecto prius viso ad cognoscendum objectum, cum sufficiat qualitas seu species expressa, per quam non visum objectum representetur. Secundum, quidni aequè potest actus intellectus immediate representare objectum ipsum ac imaginem hanc objectivam?

V.
Si verbum
sit quid prius
visum,
nulla visio
erit intuitiva
aut
sensitiva im-
mediata.

Tertio, sic enim nulla visio objecti esset intuitiva, cum non feratur immediate, in objectum, sed solum in hoc illius idolum. Quarto, Deus à Beatissimis non videtur immediate, sed solum in huiusmodi imagine prius visa: vel si Deus immediate videatur per actum intellectus, eodem modo videri poterunt alia objecta, sicque superflua erit hæc imago prius visa. Quin d in sensibus videtur abique contrarietate fatendum, objecta ipsa, lucem scilicet, calorem saporem &c. percipi immediate ergo dici idem potest de intellectu.

VI.

Dices; disparitatem esse inter sensum & intellectum, nam ut ait Aristoteles 2. de Ani. tex. 60. *Objectum intellectus est intra, objectum vero sensus extra animam*: ergo habet intra se semper anima secundum Aristotelem objectum, ergo objectum

intellectus est aliquid huiusmodi in anima productum, quo viso videtur per illud anima res illas quarum est imago. Resp. solum velle Aristotelem habere nos objectum intra animam, id est, in potestate animæ, ut possit de illo intellectus cogitare quodcumque libuerit, quia quoniam vis objectum sit absens, habet tamen in anima principium sufficiens ad illud intelligendum, ubi placuerit: quod secus contingit in sensu, nec enim potest quis objectum sentire quando voluerit, sed tunc solum quando est præsens.

Obijcies: Pater æternus intelligendo producit Verbum, quod intuetur, ergo idem fieri poterit in nobis. Contra hinc potius deducitur argumentum pro nostra sententia: Pater enim æternus intelligit per suam intellectionem essentialem antecederet aliquo modo ad productionem Verbi à se visi, ergo & nos intelligere poterimus per cognitionem formaliter, non per verbum aliquod quod per modum objecti intueamur. Quod verò Pater æternus ultimus producat Verbum, non est ex indigentia intelligendi, sed ex fecunditate naturæ, ut scilicet deat alia Persona cognoscens. In rebus autem creatis, longè alio modo res se habet.

VII.

Ratio quare
Pater
æternus
producat
verbum,
quod intuetur
non
natura
men intellectu
creatus.

DISPUTATIO XXIII.

De Voluntate.

Intellectum, ut in essendo, ita & in operando sequitur voluntas, utpote a cuius actibus, cum caeca sit, in suis operationibus eliciendis dirigitur. Opportune itaque post tractatum de intellectu, sequitur tractatus de voluntate, quem proinde de more subiiciemus.

SECTIO I.

De objecto voluntatis: ubi an voluntas amare possit malum quia malum.

I.
Bonum triplex
honestum
utile
delectabile.

Primum notandum, bonum à Philosophis moralibus triplex communiter numerari, *honestum, utile, & iucundum seu delectabile*. Honestum est, quod in se, & sine relatione ad aliud habet bonitatem & amabilitatem, & consequenter amatur amore benevolentia. Bonum delectabile & utile sunt objectum amoris concupiscentia, utpote quæ bona sunt cum ordine & relatione ad aliud, cū hac tamen differentiâ, quod bonum delectabile per se bonum alteri, utile vero est alteri bonum, non per se immediate, sed ratione boni quod causat. Eadem tamen res diversas subinde bonitates habere poterit.

II.
Malum triplex
formale
similiter
triplex.

Sicut autem est triplex bonum, nempe vel in se, vel alteri formaliter & causaliter, ita illi est oppositum triplex similiter malum, nempe in se, ut eadem alicuius rei; alteri formaliter, ut dolor; & causaliter, nempe malum impediens consecutionem alicuius boni. Id tamen quod est malum sub una ratione, potest esse bonum sub alia, ut malum physicum sæpè est bonum morale, sic enim dolores, cruciatus, &c. tormēta, quæ sunt patientibus mala physica, ipsos enim verò affligunt & cruciant, sunt tamen bona moraliter in potestate meriti & præmij.

III.
Objectum
prosecutionis
est bonum
aut malum.

Notandum secundum, duo esse genera actuum in voluntate, a iis enim sunt actus prosecutionis ut a maioris desiderium &c. a iis aversionis & fuge, ut odium. Objectum ergo priorum actuum est bonum, objectum posteriorum malum, quod fugi voluntas, & avertere, seu odit. Quando autem dicitur ob-

jectum intellectus esse verum vel falsum, voluntatis bonum aut malum, non est sensus diversum esse objectum intellectus & voluntatis, cum voluntas in nihil unquam feratur, nisi quod ei proponitur ab intellectu, sed solum intelligendum est quod illud in sensu formali, hoc est, quod intellectus in objectum feratur quæ verum, voluntas quæ bonum, &c.

Quæres primum, utrum possit voluntas amare malum sub ratione mali, & bonum quia tale odisse. Dicendum cum Doctoribus communiter contra Nominales contrarium opinantes, non posse voluntatem, vel malum simpliciter, seu in quo, aut in aliqua eius circumstantia non appareat aliqua ratio boni, amare, aut bonum simpliciter, seu in quo, aut in aliquo ad illud spectante, nihil appareat mali, odio habere. Probatur ex illo S. Dionysij lib. de Div. Nominibus. prope finem, *nemo intendens ad malum operatur*. Ad hoc etiam alluisse videtur philosophus moralis his verbis: *Nihil inquit, tantum a naturali lege deservit, & hominem exuit, ut animi causa malum sit*. Inhiit nimirum unumquemque, in actibus etiam malis aliquid sibi boni præfigere, ad quod tanquam ad scopum collimet, nec unquam in malum quia malum ferri.

IV.

Nullus
est volun-
tas quæ
malum a-
mare, vel
bonum quia
bonum odisse
Senece.

Ratio est, quam affert S. Thomas 1. 2. q. 8. a. 1. quod appetitus sit inclinatio in bonum: sicut ergo appetitus innatus, qui sequitur formam, non potest ferri nisi in id quod repositum est bonum, ita nec appetitus elicitus, nisi in id quod saltem ut bonum apprehenditur, licet possit in id tendere quod non est bonum in se, cum sequatur, non naturas rerum præcise, sed res prout sunt, ut appetitus innatus, sed prout apprehenduntur.

V.

Probatur
per rationem
appetitus
innati.

Secundo probatur experientia, quæ ad id manifesta videtur, hæc in parte, ut negari omnino non possit: experimur enim in dies nos bona prosequi, mala fugere, non e contra. Contra priora, id quod movet aliquem ad prosecutionem debet esse bonum, nam bonum solum est quod afficit voluntatem, malum autem deterrere, nec potest a licere ad se voluntatem, nisi aliquid saltem in eo apprehendatur ut bonum.

VI.

Nihil ali-
quod potest
voluntatem
prosequi
præter bonum.

ni. Conf. 2. non potest intellectus assentiri falso cognito ut falso, sed ab illo refugit intentionaliter & dissentit, ergo nec poterit voluntas amare & prosequi malum quā tale, licet malum specificativē possit, sicut & intellectus materialiter & specificativē assentiri potest falso existimato scilicet vero.

Conf. 3. quidquid amatur, vel amari debet ut finis, vel ut medium: si primum, ergo habet bonitatem in se ratione cuius amatur; si secundum, ergo debet esse utile seu aptum ad consequendum finem, ergo bonum saltem alteri, ergo semper in eo quod amatur, reperitur aliquid boni. Quæ etiam probant, nec per potentiam absolutam posse malum ut malum amari, aut bonum ut bonum odio haberi, cum par quoad hoc sit ratio tam in ordine ad potentiam absolutam, quā ordinariam.

Semper ergo quando amatur malum, amatur sub aliqua specie boni, quod in malo illo apprehenditur: ut si quis velit malum inimico, amat malum illud, ut bonum sibi, quod etiam contingit cum quis sibi ipsi mortem consciscit, in eo enim bonum aliquod apprehendit, nempe liberationem à presenti dolore, cruciatu &c. Præterea, quando quis vult abstinere à re aliqua jucunda, vel vult malum ad exercendam libertatem, (si hoc fieri possit) apprehendit ut bonum exercere hanc & nunc libertatem, & sic de aliis. In quibus omnibus semper apparet aliquid boni, vel physici vel morali, ut dolores, ac cruciatus, & mors ipsa est martyribus mala physice, bona tamen moraliter, seu in ordine ad meritum: sicut è contrā voluptates peccatoribus sunt bonæ physice, malæ autem moraliter, quia sunt occasio peccati ac demeriti, ac demum damnationis. Quando autem quispiam odit aliquid bonum, ut cum peccator odit Deum, concipit illum non ut malum in se, sic enim semper actum odij Dei præcederet heresis, aut infidelitas, sed illum apprehendit ut malum alteri, nempe ipsimet peccatori.

SECTIO II.

Utrum possit voluntas ex duobus equalibus bonis alterum præligere; vel etiam minus bonum majori præponere.

I. Respondetur posse: est contra Vasq. to. 1. in 1.2. d. 43. Probatur 1. quia videntur homines in dies id in se experiri: cui conformiter est dictum illud Poëtæ: *Vadeo meliora, probosq; ætiora sequor*, quod saltem ad communem experientiam & exultationem omnium probandam, vim habet, & à fortiori urget in bonis equalibus.

II. Dices; suprà affirmasse nos, quando voluntas fertur protective in aliquod malum, inveniri ibi aliquid, quod habeat rationem boni, ergo & quando inter equalia unum alteri præligit, vel inter equalia præfert minus, reperietur ibi aliquid, quod sit, vel appareat saltem, ut majus bonum. Resp. negando consequentiā, dispari: as est, quia in illo casu est necessarium, ut ibi appareat aliquid saltem sub ratione boni, alioqui voluntas non inveniret illic suum objectum, & consequenter ferretur extra objectum adæquatum, quod tamen illi non magis potest competere, quā oculis, vel auri, aut alteri sensui exteriori: hic autem invenit suum objectum, cum utrumq; sit bonum, ut supponimus: quod verò præferat unum alteri, tribuendum est illius libertati. Non tamen amat minus bonum, quia minus bonum, hoc enim consistit in privatione, estque malum formaliter, sed amat quia bonum: quod autem præferat hoc alteri, nihil est ex parte objecti deter-

minans ad unum potius quā ad aliud, sed merè id facit quia vult, sicque stat pro ratione voluntatis.

Secundò probatur: quando quis omittit opus aliquod charitatis, quod præstare tenetur, representatur illi & opus & negatio operis, ergo vel utrumq; concipitur ut æquè bonum, vel alterum ut melius: non primum in hac sententia, quia ipse eligit alterum ut supponimus, quod secundum hos auctores facere non possit, si utrumque ei proponeretur ut æquè bonum: nec etiam secundum, quia si negatio illius operis proponatur ut melior, ergo non liberè opus omittit: probatur, non enim potest facere opus in hac sententia, tunc enim eligeret minus bonum, ergo non omittit illud liberè, & consequenter non peccat, quod ut omnes fatentur, est falsum.

Respondet Vasquez, peccare ipsum, quod non inquirat rationes, per quas persuadeat sibi opus esse melius negatione operis, cum tamen possit, & tenetur ad hoc rationes inquirere. Contrā primò, communiter censentur homines, quando omittunt opus aliquod præceptum, peccare ipsa omissione operis quod facere deberent. Contrā secundò, idem argumentum fieri potest de ipsa inquisitione harum rationum, vel omissione seu carentia hujus inquisitionis; vel enim hæc carentia homini representatur ac proponitur ut magis bonum, vel non, & cætera eodem modo & ordine quo in argumento; æqualiter enim urgent hic atque ibi, & vis difficultatis utrobique est eadem.

Tertiò probatur: nam Deus non tenetur amare & producere perfectiores creaturas, sed potest ex duabus vel multis rebus possibilibus in perfectione æqualibus, quam velit, eligere; imò & creaturas minus perfectas producere, ut communiter contra quosdam recentiores dici solet, qui affirmant Deum semper facere optimum: imò sequeretur & ipsum & voluntatem creatam semper operari necessariò, non liberè, cum & actus ipse voluntatis sic necessarius foret, & multò magis cognitio à qua excitatur & dirigatur, ergo hic nulla omninò intervenit libertas.

Obijcit Vasquez 1. commune illud dictum in scholis ab omnibus receptum, *omnis peccans est ignorans*, quod arguit in omni peccato voluntatis semper præcedere ignorantiam in intellectu, qui si cognosceret, seu penetraret bonitatem objecti oppositi, non eligeret istud; ergo quod hoc eligat est quia ignorat præstantiam alterius. Resp. verum esse Theologos cum S. Thom. 1.2. q. 77. a. 2. & q. 78. a. 1. communiter asserere, ante omne peccatum præcedere in intellectu defectum aliquem; quæ de causa peccatores vocantur in Scriptura *insipientes, stulti*, &c. hic autem defectus non est error, nec iudicium quo quis judicat hic & nunc expedire appetere potius hoc objectum, quā contrarium, sed est solū carentia talis cognitionis, quæ posita videt Deus fore ut voluntas non eligeret hoc, sed contrarium; non quod nō posset, etiam illa stante ferri in contrarium, sed quod nollit, eligeretque pro sua libertate hoc potius quā illud.

Obijcit 2. idem Vasquez, Aristotelem, & communem sententiam Philosophorum, qui dicunt, semper ante electionem voluntas is præcedere consultationem in intellectu; ergo debet sequi & amplecti id quod optimum factu judicat intellectus, nullo enim alio sine præcedit consultatio. Resp. voluntatem quidem plerumque, cum finem aliquem intendit, amplecti medium quod ad illum judicat optimum & efficacissimum, vel saltem quod intensius representatur & proponitur, nō quod non possit aliud eligere, sic enim non eligeret liberè, licet enim posita intentione efficaci finis, non possit non eligere

III. Sequitur, si non possit ex equalibus eligere, omittentem opus præceptum non peccare.

IV. Non satisfactio dicens, ipsum peccare, quod rationes non inquirat.

V. Deus de facto ex æqualibus quodam diligat, nec semper facit optimum.

VI. Omnis peccans est ignorans.

Cur peccatores in scriptura dicantur insipientes & stulti.

VII. Consultatio præcedens non arguit voluntatem semper eligere optimum.

ligere aliquod medium, potest tamen hoc potius medium eligere quam illud. Ratio ergo cur ut plurimum feratur voluntas in melius medium, est quod ibi inveniat plus ex suo objecto, nempe plus boni, in quod proinde magis inclinatur.

SECTIO III.

De quibusdam actibus voluntatis.

I. *duplex genus actuum in intellectu & voluntate, assensus, & puri dissensus, prosecutionis & pure fuga.* **N**otandum hic quod asserunt aliqui, ut in intellectu, ita & in voluntate, esse duplex genus actionum negativarum quibus feruntur haec potentia in sua objecta. Dicunt itaque dari unum genus, quod vocant purum dissensum in intellectu, & pure fugam in voluntate, quibus actibus nihil positive, seu per modum assensus & prosecutionis vel intelligitur, vel appetitur, sed per illos ita se habet intellectus & voluntas, ut pure ab objectis illis recedant, seu resiliant. Aliud genus actionis negativae est per modum assensus in intellectu, ut cum quis positive affirmat esse negationem lucis in aere & c. In voluntate verò hoc contingit, quando quis per actum positivum amat contradictorium aliquod privativum; tunc enim eodem actu formaliter odit contradictorium positivum, ut dum quis amat tenebras, eodem actu formaliter odit & averfatur lucem, cum velle esse tenebras sit nolle esse lucem, nam velle non esse alicujus rei, est formaliter nolle illam esse, quod est per actum genus odij.

II. *Amor amicitiae, & concupiscentiae.* De divisione actuum voluntatis diximus in Phisicis ex occasione appetitus materiae primae, ubi posuimus differentiam inter actum amoris, desiderij, gaudij, & c. Hic ergo sola restat declaranda divisio amoris in amoris amicitiae, & concupiscentiae. Actus ergo amoris amicitiae ille est, per quem iustit quis in persona amata, & eam amat propter illam ipsam personam, & non propter commodum aliquod, quod inde personae amanti proveniat. Amor verò concupiscentiae est, quo concupiscit quis, vel vult aliquid ipsi personae amanti, seu quo aliquis vult bonum sibi, qui proinde vocatur amor quaestuosus, estque priori longè imperfectior.

III. *Vi apprehensio iudicium, ita simplex complacentia antecedens actum efficacem voluntatis.* Tandem advertendum, sicut in intellectu ante iudicium praecedit simplex apprehensio, quae nihil affirmat vel negat, sed objectum tantum proponit; ita voluntatem efficacem praecedit simplex complacentia, quae est simplex affectus voluntatis, per quem primo statim intuitu placet nobis vel displicet res apprehensa. Non tamen ita movet voluntatem hanc complacentia, ut tendat ad prosecutionem, nisi praeventendo subinde rationem, ut contingit in motibus primo primis, ut aiunt, seu qui iudicium & plenam advertentiam praeveniunt. Huiusmodi autem simplices complacentiae ut plurimum sequuntur necessario representationem rei, cum bonum apprehensum sit objectum sufficiens voluntatis, & consequenter ipsam movebit ad amorem, si nihil aliud interveniat quod obstat: sicut è contrà malum apprehensum eodem modo ipsam movebit ad averfionem & fugam.

IV. *De actibus conditionatis nam, & aliis huiusmodi dictum est disp. praeced. sec. 7. num. 4.* De aliis actibus voluntatis, maxime de conditionatis, ut, *vellem dare elemosynam si haberem pecuniam*, & aliis huiusmodi dictum est disp. praeced. sec. 7. num. 4.

SECTIO IV.

Possitne voluntas ferri in incognitum.

I. **N**aturaliter omnem actum voluntatis praecedere debere actum intellectus, qui objectum

proponat, in quod feratur voluntas, certius videtur quam ut probatione indigeat: unde ortum habuit nativum illud, *nihil volitum quin praecognitum*. Ratio est, quia voluntas tendit in objectum per amorem allecta ab illius bonitate; sed alicui ab illa non potest, nisi eam cognoscat, ergo: de quo latè Suar. d. 23. Met. scilicet 3. Valq. 1. 2. d. 35. c. 2. & 3. Salas 1. 2. tr. 1. d. 5. 1. 1. Harr. d. 14. de Anim. 1. 4. secuti S. Thom. 1. 2. q. 9. a. 1. Sicut autem non potest voluntas naturaliter primò producere volitionem sine pravia cognitione, ita nec eam potest conservare: unde quocumque instante cessat cognitio, cesset etiam necesse est volitio.

In ordine autem ad potentiam Divinam, utrum possit dari amor alicujus objecti sine cognitione pravia, maior est difficultas. Gregorius Paludanus, Okamus, S. Bonaventura, Gerson, & alij nonnulli mystici Theologi affirmant posse. Dicunt itaque hi auctores, posse hominem amore perfectissimo in Deum ferri, nullo praecedente actu intellectus, vel etiam sensus. Cui etiam sententia existimant aliqui favere S. P. Ignatius in libello Exercitiorum spiritualium, in Regulis de spirituum discretionem secundo loco positus: ubi in secunda regula sic habet: *Solus est Deus consolari animam, nulla praecedente consolationis causa*: quod paulò post ita explicat tunc contingere, quando *nec sensibus, nec intellectus, neque voluntati nostra quaquam objectum est, quod ejusmodi consolationem causare ex se possit*. Qui tamen locus explicari potest ita ut nihil iucundum tunc obijciatur, sed infundi consolationem etiam in medio rigore poenitentiae, & aquam quasi elici ex silice, ac mel de petra: non tamen quod nihil omnino tunc menti obijciatur.

III. *2. sententia negat posse voluntatem ferri in incognitum.* Communior longè est contraria sententia, quae affirmat, nec per Divinam potentiam posse dari volitionem sine cognitione pravia. Ita omnes ferè auctores, praeter jam citatos, inter quos S. Bonav. & Gerson dicunt, frequenter naturaliter contingere ut voluntas rapiatur in amorem, absque eo quod praecedat cognitio, quod tamen ab omnibus ferè rejicitur. Ratio verò cur non possit voluntas habere actum amoris vel odij, sine cognitione pravia, non ita facilis est assignatu, praesertim cum agatur de Divina potentia.

IV. *prima ratio, quod scilicet voluntas alicui debet, ab objecto, & illius bonitate, hoc autem, inquit, fieri nequit, nisi ipsi proponatur objectum.* Sed contrà, nam alicui nihil aliud est, quam quoddam delectetur, vel erga illud afficiatur; ad hoc autem nihil aliud requiritur, quam ut habeat in se delectationem, & affectionem erga illud: cum ergo Deus solus possit producere per se volitionem, sicut & intellectionem, cur non poterit divinitus voluntas amare, seu alicui & affici erga objectum, quod non cognoscit. Aliud fortasse foret si voluntas ipsa deberet elicere actum illum, nos autem ponimus elicium, à solo Deo & infundi animae, quod disp. praeced. in simili de actu intellectus diximus fieri posse.

V. *Secundaria ratio, quod si appetitus innatus non potest nec divinitus dari, nisi in bonum reipia, ita appetitus elicitus, inquit, non potest nec divinitus ferri nisi in bonum in esse apprehensum, sicut enim ille sequitur rem ipsam ita hic sequitur apprehensionem.* Quam rationem latius prosequutus sum disp. praeced. 1. 6. n. 6.

VI. *Respondeo negando consequentiam, Disparitas est, quia cum appetitus innatus sit ipsa entitas rei quicquid habet, habet naturaliter. Appetitus verò elicitus, cum sit quid distinctum ab ipsa re, actus mirum*

phatem inter appetitum elicium, & inmalum.
 Non est opus ut amans reddere illius semper rationem possit, quod amas.
 mirum aliquis, seu operatio, & possit produci à solo Deo, & uniri subjecto apto, ut supra vidimus, non est cur haberi non possit sine cognitione pravia, quæ idcirco solum videtur requiri, ut proponat objectum, non eger autem principium volitivum propositione objecti, nisi ut eliciat actum, non ut aliunde productum accipiat. Nec item est necessarium, ut quando quis amat aliquid, possit reddere rationem illius quod amat, & dicere quid sit; hoc enim solum requiritur naturaliter, non supernaturaliter, inò nec semper naturaliter, nisi modo quodam consensu: neque enim cognitio est partialis objectum actus amoris.

VII.
 Voluntas nequit liberè amare, etià divinitus, incognitum.
 Dico 1. non potest voluntas liberè amare vel odire objectum aliquod sine cognitione pravia, nec divinitus. Videtur clarum, potest enim liberè illa, quæ positis omnibus requisitis potest operari, & non operari; sed implicat contradictionem ut possit principium aliquod liberè se determinare ad amandum objectum, nisi sciat quid sit illud in quo ferri velit, vel à quo actum suspendit; ergo ad operationem liberam necessariò prærequisitur cognitio rei in quam ferri debet.

VIII.
 Probabile est non posse voluntatem nec divinitus, ferri in incognitum.
 Dico 2. licet affirmari possit, volitionem essentialiter præsupponere cognitionem, sicut corpus supponit Ubi, unio extrema &c. & consequenter probabiliter asserere liceat, non posse, nec divinitus, actum voluntatis produci à solo Deo, & infundi sine pravia cognitione; difficile tamen est rationem huius ostendere, præsertim cum non videatur cur saltem in lapide ponere huiusmodi actum non possit Deus sine cognitione.

IX.
 Probabilius tamen est, posse voluntatem, per actum à solo Deo productum, ferri in incognitum.
 Videtur ergo probabilius posse infundi animæ actum amoris sine cognitione pravia, & consequenter posse voluntatem amare objectum quod non cognoscit, amore tamen necessario, & à solo Deo producto, ipsique infuso, nulla enim hac in re apparet contradictio, vel ratio valde urgens, cum non ob aliud requiratur cognitio, quam ad determinandam potentiam circa objectum: si autem Deus solus producat hunc actum, & eum infundat animæ, non requiritur hæc cognitio ex parte animæ: nec enim anima se hic & nunc determinat ad actum illum voluntatis producendum, sed à Deo productum recipit.

SECTIO V.

Quomodo actus voluntatis pendant ab actibus intellectus.

I.
 Status præsentis consideratur.
 Diximus sect. præced. ita actus voluntatis dependere ab actibus intellectus, ut non possit naturaliter operari voluntas, nisi praviò actu aliquo intellectus. Hic ergo ulterius inquirimus, in quo genere, actus voluntatis à cognitione seu objecti propositione dependeat, utrum scilicet actus intellectus efficienter ad volitiones concurrant, an solum in genere causæ directivæ, objectum scilicet representando; illudque potentia appetitivæ proponendo.

II.
 Dicunt aliqui cognationes efficienter ad volitiones.
 Affirmant aliqui, concurrere actus intellectus ad actus voluntatis tanquam causas efficientes partiales simul cum voluntate: ita Molina 1. p. q. 10. a. 2. d. 3. Cajet. & alij nonnulli, quos multi hodie sequuntur ex recentioribus.

III.
 Actus intellectus non concurrunt efficienter ad actus voluntatis.
 Dicendum tamen actus intellectus non concurrere nec partialiter effective ad actus voluntatis. Ratio à priori est, quia sufficienter intelligitur causalitas actuum intellectus in actus voluntatis quod proponant objectum, in quod feratur voluntas eliciendo suos actus circa illud, nec ob aliud requiritur.

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

actum intellectus, nisi quia est potentia cæca, egerque illuminatione circa objectum in quod debeat tendere; sicque causalitas intellectus respectu actuum voluntatis est intentionalis, non physica, seu dirigendo, non efficiendo: ita S. Thom. 1. 2. q. 9. a. 1. & 1. p. q. 27. a. 4. & q. 82. a. 4. & de Verit. quest. 22. a. 12. Henric. quodl. 9. q. 5. Scotus in 2. d. 25. q. 1. Capreol. in 2. d. 25. q. 1. art. 3. Ferrar. cont. Gentes, l. 1. cap. 44. Valen 1. 2. d. 2. quest. 4. p. 1. §. Tertia tamen, & alij passim.

Dices; Verbum Divinum spirat tertiam Personam, eamque verè producit, ergo & Verbum creatum producat amorem. Negatur consequentia, ratio est, quia communicatur Filio à Patre natura Divina ut natura, ut dixi in lib. de Generat. d. 5. & consequenter ut secunda & operativa ad intra. Cum ergo non supersit alia operatio ad intra, præter amorem, debet secunda Persona, quæ est Verbum, esse productiva amoris, seu tertiæ Personæ. Deinde, identificatur in Verbo Divino ratio Verbi, & vis spirativa, quod non contingit in creatis. Tandem, Verbum Divinum non producit Spiritum Sanctum formaliter per intellectum, sed per voluntatem; sicque lata est quoad hoc disparitas inter Verbum Divinum, & creatum.

Quæres 2. qualis actus intellectus requiratur ad volitionem, apprehensio, an iudicium? In primis ad simplicem complacentiam certum est non requiri nisi apprehensionem, quod indubitatum videtur apud omnes. Difficultas ergo est de actu efficaci. P. Suarez d. 73. Met. l. 7. Salas 1. 2. tr. 1. d. 5. l. 1. & alij nonnulli asserunt, ad volitionem efficacem non sufficere apprehensionem, sed requiri iudicium. Vsq. è contrà, tot in 1. 2. d. 44. c. 2. censet, ad volitionem, etiam efficacem, sufficere solam apprehensionem: quem communiter hac in parte sequuntur recentiores, videturque probabilior sententia.

Ratio est, quia non minus efficax est apprehensio spiritualis ad movendum appetitum, ut ita dicam, spirituale, seu voluntatem, quam apprehensio materialis, ad movendum appetitum materiale, sed apprehensio materialis potest movere efficaciter appetitum materiale, ut videmus in brutis, quæ nullos eliciunt actus iudicii, ergo & apprehensio spiritualis movere poterit efficaciter voluntatem. Notandum tamen, non quancunque apprehensionem sufficere ad determinandum voluntatē ad actum efficacem amoris, vel odij, sed eam solum quæ ita apprehendit rem, ut sufficiat ad proximè determinandum ad iudicium & assensum, vel quæ apprehendit rem ut convenientem aut inconvenientem; huiusmodi autem apprehensio æquivaleret iudicio quoad excitandum affectum.

Hinc solvitur quod objicit P. Suarez loco supra citato, sequi scilicet ex hac sententia, posse odio haberi beatitudinem, potest enim, inquit, quis eam apprehendere, apprehensio autem non magis determinat ad unam partem, quam ad aliam, ergo ex vi huius apprehensionis potest tam odire eam, quam amare; ergo per hanc apprehensionem determinari poterit ad eam odio habendam. Resp. enim, apprehensionem quæ determinat ad amandum aliquid, non debere illud apprehendere quomodocunque, sed apprehendere ut bonum & conveniens juxta proximè dicta; ut autem illud quis aversetur, apprehendi debet ut disconveniens, seu ut aliquo modo malum.

Beatitudo ergo, si apprehendatur ut beatitudo, debet necessariò apprehendi ut bona & conveniens, cū beatitudo ex sua definitione sit complexio omnium bonorum, & consequenter non potest odio haberi: si autem apprehendatur ut mala, jam non apprehendi-

IV.
 Licet Verbum increatum producat amorem, non tamen sequitur idem facere Verbum creatum.

V.
 Ad volitionem efficacem eliciendam sufficit simplex apprehensio.

VI.
 Ratio est, quia apprehensio materialis movet efficaciter, ergo idem præstare poterit spiritualis.

Qualis apprehensio ad hoc requiritur.

VII.
 Non hinc sequitur posse aliquem odire beatitudinem.

VIII.
 Beatitudo, cū sit compositio omnium bonorum non

potest apprehendi ut mala.

IX.

Ut voluntas operetur non est opus actus reflexo intellectus.

X.

Voluntas ad operandum

tur beatitudo nisi nomine tenus, cum sit implicatio in terminis, ut complexio omnium bonorum, & in qua nihil mali potest reperiri, apprehendatur ut mala.

Ut autem voluntas feratur in objectum, non eget actu intellectus qui reflexe dicat esse hic & nunc eliciendum talem actum voluntatis, sed sufficit quod representetur bonitas, vel malitia objecti, qua representata fertur in objectum illud voluntas, & actum elicit circa illud, licet pro objecto non habeat ullum suum actum.

Nec etiam requiritur ad hoc ut voluntas opereatur, imperium illud practicum quod ponunt quidam in intellectu respectu voluntatis explicatum per

has voces, *fac hoc*; nec enim aliud requiritur ad hoc ut potentia indifferens, seu libera se determinet, quam ut ipsi proponatur objectum sufficiens: licet enim potentia necessaria indifferens suo modo, hoc est, indeterminata, non possit se determinare, potest tamen potentia proprie indifferens seu libera; in illa enim provenit indifferencia ex imperfectione & impotentia, in hac vero ex perfectione & potentia ad utramque partem contradictionis, ut videmus disp. seq. potentia enim libera illa est, quæ, *postis omnibus requisitis, potest operari & non operari*; quod est, posse se determinare ad operationem, quod manifestum est procedere ex perfectione.

non eget imperio practico explicato his verbis, *fac hoc*.

DISPUTATIO XXIV.

De libertate voluntatis.

SECTIO PRIMA.

An sit, & quid sit libertas in actu primo.

I. Libertas quadruplex. A miseria.

A peccato.

A coactione.

A necessitate.

III.

IV.

Pulchrum

S. Augustini

testimonium

pro libertate

liberum arbitrium.

Libertas quadruplex est: à miseria, à peccato, à coactione, & à necessitate. Libertas à miseria est libertas gloria, gloria enim seu beatitudo, cum sit complexio omnium bonorum, excludit omnem miseriam. De qua proinde loquitur Apostolus ad Rom. 8. v. 21. *Quoniam & ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis, in libertatem gloria filiorum Dei.* Libertas à peccato est libertas gratia, qua nimirum liberamur à iugo & servitute peccati: de qua idem Apostolus ad Rom. 6. v. 18. *Liberati autem à peccato, servi facti estis iustitia.* Libertas à coactione est, dum aliquid sine violentia fit, seu nulla vi illata ab extrinseco, quantumvis necessario fiat. Hoc sensu dicunt Theologi quidam, processionem Spiritus S. & amorem etiam tum Dei erga seipsum, tum beatorum erga Deum, esse liberum, hoc est, maxime spontaneum, & voluntarium, nempe sine ulla omnino vi extrinseca illata elicitum.

Quarta denique libertas est, libertas à necessitate; quæ ab aliis vocatur libertas indeterminationis & indifferencie, ad agendum scilicet, & non agendum: de qua Apostolus 1. ad Cor. 7. 37. *Non habens necessitatem, potestatem autem habens sua voluntatis.*

De hac sola libertate in presenti loquimur, quæ scilicet radix est & fundamentum meriti omnis, ac demeriti. Unde à Pio V. & Gregorio XII. in speciali bulla damnata sunt hæc propositiones: *Quod voluntarie fit etiam si necessario fiat, liberè tamen fit: sola violentia repugnat libertati hominis naturali.* In quem etiam sensum loquuntur frequentissime SS. Patres; sic S. Gregor. Nazianz. in Apologet. *Arbitrii libertas, ait, parem in utramque partem motum habet.* Et ut alios omittam, qui videri possunt apud Bellarm. Suarez & alios, S. August. tom. 1. l. 3. de lib. arb. cap. 18. *Si laboriosum, inquit, est omnia mandare memoria, hoc brevissimum tene: Quacumque ista causa est voluntatis, si non potest ei resisti, sine peccato ei ceditur.*

Dari itaque in homine liberum arbitrium, seu potestatem operandi, ita ut possit etiam operationem omittere, ita manifestum est, ut supponendum potius sit, quam probandum, cum & clara quisque in se sentiat experientia, & universus in hoc omnium conspiciet sensus, quodque caput est, clarissimis sæpe

in Scriptura affirmetur testimoniis, Conciliorumque definitionibus, quæ videri poterunt apud Suar. d. 19. Met. sect. 2. Valen. t. p. d. 6. q. 6. pun. 4. & alios. Unde nervosè & eruditè hæreticos nostri temporis hac in parte exagitat P. Hurtado hic, d. 15. s. 2. manifesteque probat dari in hominibus huiusmodi liberum arbitrium, seu potentiam ad utramque partem contradictionis. Quod etiam doctissime præstant Bellarm. Becan. & alij, qui contra hæreticos hac nostra ætate scripserunt: quare nihil opus plura isthic hac de re attexere.

Definitur communi Philosophorum consensu libertas in actu primo, seu potentia libera, nempe eam esse, quæ, *postis omnibus ad operandum requisitis, potest operari, & non operari*: operantur enim & non operantur etiam bruta, & inanimata, sed ita, ut cum operantur, cessare ab operatione non possint, & cum non operantur, ideo est, quia operari non possunt, sed aliquid deest ut sint proximè expedita ad operandum: quod manifestè arguit impotentiam.

Secus res se habet in causis liberis, quæ etiam quando sunt proximè expedita ad operandum, possunt tamen & operari, & operationem omittere, simul enim habent potentiam ad utrumque; Agentia vero inanimata, & animata necessaria habent solum potentiam operandi, vel impotentiam operandi, id est, vel habent potentiam ad operandum, vel non habent: libera verò & habent potentiam ad unum & ad aliud; habent quippe utramque potentiam simul, simultate tenente se ex parte potentie, non effectus: nec enim potest simul esse actus, & actus omisso.

Illud ad operandum significat libertatem consistere in agendo, non in patiando, nec enim potentia passiva, quæ passiva est libera, sed tota quæ accomodat se ad arbitrium principij agentis, penes quod est, ut passiva recipiat, vel non recipiat actionem: nec enim si agens velit agere, est in potestate passivi non pati: causa enim efficiens juxta Aristotelem est, unde primo incipit motum, nempe ordine executionis, non intentionis, hoc enim tribuitur causæ finali, quæ hoc sensu primo movet ad agendum, estque ratio cur aliæ omnes causæ applicentur.

Libertas duplex est, Contrarietatis, & contradictionis: hæc necessario requiritur ad libertatem, estque indifferencia ad eliciendam vel omittendam actionem, seu libertas ad actum & negationem actus, quæ est illius contradictoria. Libertas contrarietatis est libertas ad actum, & illius contrarium, ut ad amorem, & odium, ad assensum & dissensum &c. ita ut po-

V. Definitio libertatis in actu primo.

VI. Differentia in modo operandi inter libera, & non libera.

VII. Potentia passiva, quæ passiva, non potest esse libera.

VIII. Libertas contrarietatis, & contradictionis.